

ФОРМИ І МЕТОДИ ПІДТРИМКИ ДИТЯЧОГО І МОЛОДІЖНОГО РУХІВ В КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Романовська Людмила Іванівна
м.Хмельницький

У статті схарактеризовано досвід підтримки дитячого і молодіжного рухів у західноєвропейських країнах на державно-му, муніципальному та на територіальному рівнях. Розкрито забезпечення підтримки дитячих і молодіжних громадських об'єднань через: надання фінансової допомоги на реалізацію проектів та програм; інформування об'єднань про програми державної підтримки громадських об'єднань, місцеві закони та інші нормативно-правові акти, заходи у сфері державної молодіжної політики; консультативну допомогу з питань створення і реєстрації громадських об'єднань, розробки програм і проектів, прийняття концепцій взаємодії державної влади з громадськими об'єднаннями; підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації фахівців по роботі з молоддю.

Ключові слова: соціально-педагогічна підтримка; дитячі об'єднання; підходи, форми, умови соціально-педагогічної підтримки.

Постановка проблеми. Важливим завданням державної молодіжної політики провідних країн Західної Європи є сприяння діяльності дитячих і молодіжних громадських об'єднань. Проблема підтримки дитячого і молодіжного руху набула визнання у західноєвропейських країнах в кінці ХХ століття у результаті осмислення наслідків бурхливих молодіжних революцій 1960-1970 рр., що мали місце у ряді у європейських країн, наростання загального шквалу молодіжних проблем.

Турбота про підростаюче покоління була проголошена одним із найбільш важливих завдань діяльності ООН із початку її існування. Нові принципи у стосунках з дітьми і молоддю, проголошені у низці документів ООН стали засадничими для розбудови молодіжної політики в країнах її членах. Прийняття Декларації прав дитини (1959 р.), Конвенції про права дитини (1989 р.) та їх ратифікація у більшості країн світу, у тому числі й в Україні (1991 р.), забезпечили реальні можливості для реалізації прав молодого покоління на самостійність та незалежність. У другій половині ХХ ст. світове співтовариство загалом, та окремі держави зокрема, почали проводити цілеспрямовану політику щодо підростаючого покоління, розвивати систему соціальної та педагогічної роботи з цією категорією населення. Протягом останнього десятиліття органами ООН було прийнято більше 50 резолюцій, які стосуються координації і вирішення найбільш актуальних проблем дітей і молоді, налагодження співпраці з неурядовими дитячими та молодіжними об'єднаннями та організаціями, які безпосередньо взаємодіють із молодим поколінням у різних країнах світу.

Особливої уваги у процесі реалізації політики щодо дітей і молоді в країнах Європи заслуговують Рекомендація 1286 «Про європейську стратегію стосовно дітей» (1996 р.) та «Європейська хартія про участь молоді в муніципальному та регіональному житті» (1992 р.). У структурі Секретаріату Ради Європи діє Директорат з питань молоді та спорту. Найважливіші рішення щодо змісту молодіжної політики в Європі приймаються на регулярних Європейських Конференціях міністрів у справах молоді. У 1970-х роках був створений Європейський молодіжний фонд для фінансування молодіжних проектів та програм, що здійснюються в масштабах регіону; під егідою Ради Європи було відкрито також два Європейських молодіжних центри [3].

Аналіз останніх джерел і публікацій. У педагогічній науці про-

блема педагогічної і соціально-педагогічної підтримки активно досліджується з 90-х років ХХ століття. В умовах сьогодення знайшли відображення лише окремі аспекти цієї проблеми: аналіз ідей педагогічної підтримки (О. Газман, Р. Литвак, Н. Крилова, С. М. Юсфіна); теорії соціально-педагогічної підтримки (В. Бочарова, Л. Оліференко; технології соціально-педагогічної підтримки (Б. Алмазова, Н. Гарашкіна, Л. Мардахаяев).

Окремі аспекти соціально-педагогічної підтримки розкрито у працях українських дослідників; зокрема, соціально-педагогічна підтримка дітей з обмеженими можливостями розкрита (І. Макаренко, В. Тесленко; особливості підтримки особистості дитини у фостерних сім'ях Великої Британії (О. Романовська); проблеми соціально-педагогічної підтримки дітей, які потребують захисту (Т. Янченко). Аналіз літературних джерел свідчить про відсутність наукових розвідок щодо соціально-педагогічної діяльності дитячих громадських об'єднань.

Тому метою статті є аналіз форми і методів педагогічної, соціальної і соціально-педагогічної підтримки дитячого і молодіжного рухів в країнах Західної Європи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна система розробки дитячої і молодіжної політики в європейських країнах базується на принципах відкритості, відповідальності, ефективності, узгодженості. Важливими критеріями її ефективності є рівень залучення молодих людей до процесу розробки та прийняття управлінських рішень та участі у діяльності громадських організацій.

Аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження свідчить, що основні принципи дитячої і молодіжної політики, рекомендації щодо вирішення найбільш актуальних проблем дітей, проголошені ООН та Радою Європи, знайшли відображення у державній політиці більшості розвинутих країн світу. Для України, зокрема, значний інтерес представляє досвід політики у сфері підтримки дитячих і молодіжних громадських об'єднань тих країн, де існує цілісне розуміння ролі і сутності дитячого і молодіжного рухів, здійснюється глибокий аналіз їхньої діяльності, її соціалізаційної та виховної спрямованості, посилюються різні аспекти підтримки їх діяльності.

Результати аналізу науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження свідчить, що найбільш загальним терміном, який охоплює різні напрями, види і форми допомоги підростаючому поколінню у європейських країнах є «молодіжна робота», у рамках якої забезпечується сприяння діяльності дитячих і молодіжних громадських об'єднань. На сьогодні у різних країнах Західної Європи існують відмінні підходи до надання підтримки та її характеру, а також різні терміни, які її позначають.

Перш за все, важливо зазначити, що специфіка роботи з дітьми і молоддю та їх об'єднаннями формувалась під впливом різних традицій, законодавчих та адміністративних підходів. Зокрема, в Австрії, Великобританії, Німеччині, Ірландії та Норвегії базові засади роботи з дітьми і молоддю визначаються спеціально розробленими законодавчими актами загальнонаціонального рівня, а соціальна і педагогічна складові підтримки діяльності дитячих і молодіжних об'єднань є рівноцінними. У Греції, Італії та Іспанії робота з дітьми і молоддю здійснюється на основі законодавчих актів, що стосуються в основному сфери освіти, тому й підтримка громадських організацій має більш виражене педаго-

гічне спрямування.

Зауважимо також, що у дослідженнях зарубіжних учених різних країн вживаються відмінні терміни для позначення соціально-педагогічної підтримки. У Великобританії, наприклад, соціально-педагогічна підтримка представлена термінами "pastoral care" (пасторська турбота), "tutoring" (кураторство) і "personal and social education" (особиста та соціальна освіта). У США поширеними є терміни «counselling» (консультування) та «guidance» (супровід). Поняття "guidance", як правило, пов'язують з превентивною роботою, проте воно вживається і в більш широкому контексті як допомога у ситуаціях вибору, прийняття рішення або адаптація до нових умов. Поняття "counselling" асоціюється з діяльністю фахівців щодо вирішення уже існуючих проблем дітей і молоді.

Добре розвинута система допомоги дітям і молоді, що має багаторічний досвід, діє в Австрії. Питання роботи з дітьми і молоддю в Австрії регулюються Законом «Про соціальну роботу з молоддю». Відповідно до нього за надання соціальної підтримки і допомоги відповідає держава, а безпосередні послуги надаються за місцем проживання. Недержавні організації можуть вирішувати ті завдання соціальної допомоги і підтримки, які не входять у коло обов'язків держави. Єдиною умовою є прийнятність їх цілей та рівень забезпечення [5].

Метою соціально-педагогічної підтримки громадських структур дітей і молоді, яка є одним із напрямків соціальної роботи, є надання підростаючому поколінню можливості стати активним творцем свого майбутнього у сфері особистих взаємовідносин та взаємовідносин у суспільстві). У країні діє Австрійський комітет з міжнародного молодіжного співробітництва, створений у 1953 р., який має статус національного і об'єднує 22 дитячі і молодіжні організації країни. Дитячі і молодіжні об'єднання функціонують не лише у великих містах, але й у всіх населених пунктах.

Отже соціально-педагогічна допомога і підтримка дитячих і молодіжних громадських структур в Австрії здійснюється як державними, так і недержавними організаціями і спрямована на інтеграцію молодого покоління у різні сфери життєдіяльності суспільства.

На відміну від Австрії у скандинавських країнах, зокрема у Фінляндії, добре розвинута громадська інфраструктура роботи з дітьми і молоддю. Молодіжна політика частково передана до спеціалізованого молодіжного сектора, а частково розпорощена серед таких традиційних сфер як освіта, працевлаштування, охорона здоров'я і т.д. Особливістю скандинавських країн є відсутність профільного міністерства у справах молоді, його функції розподілені або передані у компетенцію інших органів виконавчої влади [3].

У Фінляндії, наприклад, молодіжна політика трактується як підтримка молодіжного середовища з допомогою між секторальної співпраці на національному та регіональному рівнях [7]. У країні з 2006 року діє Закон «Про молодіжну роботу», відповідно до якого її метою є створення сприятливих умов для громадянської активності молоді та покращення умов її життя [6]. Зазначимо, концепція дитинства у Фінляндії в останні роки зазнала суттєвих змін. Відповідно до фінського законодавства особа вважається дитиною до досягнення нею 18-річного віку. Проте у цілях виховної роботи та організації різноманітних заходів введено нове поняття – «ранній підлітковий вік» – як перехідний етап від дитинства до молодості. Цей етап охоплює віковий період від 12 до 15 років; особи старші 15 років вважаються молодими людьми.

Молодіжні організації країни представлені Альянсом дитячих і молодіжних об'єднань, членами якого є 140 дитячих і молодіжних організацій країни [8]. Альянс є неурядовою, некомерційною організацією, незалежною від будь-яких політичних та релігійних структур, членство у якій відкрите для усіх демократичних організацій, що займаються молодіжними питаннями.

У Фінляндії підтримка громадських об'єднань дітей і молоді

реалізується через їх співпрацю з органами державного управління та дослідницькими структурами. Відповідальність за розвиток молодіжної політики, роботу з молоддю та підтримку її громадських об'єднань покладена на Міністерство освіти [8]. Органи державної влади у провінціях (відділи освіти і культури), які перебувають у підпорядкуванні Міністерства освіти, забезпечують організацію роботи з молоддю на регіональному рівні, здійснюють розподіл асигнувань, відповідають за призначення та виплату державних дотацій муніципалітетам.

Муніципалітети несуть відповідальність за організацію та надання послуг дітям і молоді на місцевому рівні. Щорічно державні витрати на роботу з дітьми і молоддю становлять близько 39 млн. євро. Муніципалітети виділяють на такі потреби близько 150 млн. євро. Загалом кошти, що виділяються на підтримку та допомогу дітям і молоді становлять 15% від державного та 35-45% від місцевих бюджетів [8]. У Фінляндії молодіжні об'єднання одержують на муніципальному рівні не тільки фінансову, а й будь-яку іншу підтримку – забезпечення обладнанням, проведення тренінгів та інше. В країні діє також система підготовки фахівців по роботі з молоддю [7].

Законом «Про молодіжну роботу» встановлені повноваження експертних органів при Міністерстві освіти, якими є Консультативна рада у справах молоді та Комітет з фінансування молодіжних організацій. Діяльність Консультативної ради, до складу якої входять представники різноманітних молодіжних організацій та експерти з молодіжних питань, в основному зосереджена на питаннях молодіжної політики. Функції Комітету з фінансування молодіжних організацій пов'язані із підготовкою для Міністерства освіти рекомендацій щодо розподілу державних субсидій для підтримки діяльності молодіжних об'єднань, надання інвестиційних грантів для національних молодіжних центрів, на будівництво молодіжних об'єктів, підтримку молодіжних досліджень та міжнародного молодіжного співробітництва [8].

У Швейцарії організація дитячо-молодіжної роботи визначається специфікою конфедеративної організації держави. Країна розділена на двадцять шість кантонів, кожен з яких функціонує за власним законодавством. Функції Федерації полягають у захисті інтересів дітей та молоді, запобіганні жорстокого поводження з дітьми та фінансуванні дитячих і молодіжних служб. Державою задекларовані основні напрями дитячої та молодіжної політики: захист, підтримка та участь. Як промоутер розвитку і самостійності, дитяча та молодіжна політика пов'язана з підтримкою розвитку дітей та молоді, а також поступовим навчанням незалежності, самостійності та соціальної відповідальності. Такі дії спрямовані на розвиток вказаних соціальних та життєвих компетенцій а, отже, і підтримку дітей та молоді як незалежних, зрілих і відповідальних членів суспільства.

Як політика участі та спільного управління, дитяча та молодіжна політика пов'язана з розумінням того, що діти і молоді є суб'єктами власних прав і володіють певними ресурсами (здібностями, творчими ідеями щодо вирішення соціальних та політичних проблем). Тому заохочується реалізація індивідуальних та колективних прав на участь цих вікових груп у суспільному житті. Однією із найбільш ефективних форм участі підростаючого покоління у суспільному житті є членство у дитячих і молодіжних громадських об'єднаннях.

Зміст діяльності за кожним із вказаних напрямів має враховувати законодавчі положення місцевих громад і кантонів і реалізуватися як через діяльність закладів по роботі з дітьми і молоддю, так і громадських дитячих та молодіжних об'єднань. Проте, згідно з проведеним у 2010 р. дослідженням, лише близько половини усіх кантонів розглядають дитячу та молодіжну політику як таку, що охоплює одночасно захист і підтримку підростаючого покоління [1].

У Швейцарії дитячі та молодіжні об'єднання не мають права

займатися будь-якою комерційною діяльністю. Засоби, необхідні для реалізації різноманітних заходів та проектів, які вони ініціюють, зокрема для навчання і підвищення кваліфікації молодих людей, які виконують функції лідерів і наставників, організації нарад у сфері позашкільної роботи та обміну досвідом, координації діяльності дитячих і молодіжних об'єднань, організації міжнародного співробітництва, публікації і розповсюдження інформації та документів з проблем дітей і молоді тощо виділяються у вигляді урядових грантів та інших послуг, наприклад, передачі у тимчасове користування військових та спортивних споруд, надання транспортних пілльг, безкоштовної доставки федеральної друкованої продукції тощо.

Розмір фінансових дотацій не може перевищувати 50% від загальної суми витрат організації. Щорічні фінансові дотації виділяються на підготовку і проведення регулярних заходів об'єднання, а також на реалізацію незалежних проектів, які проводяться замість або на додаток до регулярної діяльності [5].

Завдання підтримки діяльності дитячого і молодіжного рухів, зважаючи на комплексний характер цієї діяльності, покладені і на систему служб соціальної роботи. У країні діє Загальнодержавний центр допомоги дітям, підліткам та молоді, що має відділення практично у всіх кантонах. Фахівці центру співпрацюють також з дитячими та молодіжними громадськими організаціями, надаючи їм організаційну, методичну, правову, фінансову підтримку та використовуючи їх виховні, соціалізаційні можливості у роботі з різними категоріями дітей і молоді, і особливо тих, що належать до «груп ризику». У Швейцарії функціонує значна кількість приватних консультативних пунктів класичного типу, що спеціалізуються на наданні допомоги дітям і молоді.

У Великобританії загальне спрямування, цілі і пріоритети молодіжної політики формулює держава, але в її реалізації головна роль відведена органам місцевого самоврядування та громадським організаціям. В країні відсутні спеціальні міністерства у справах дітей і молоді. Діяльність з реалізації дитячої і молодіжної політики у Великобританії координується Управлінням по роботі з молоддю і Комітетом у справах дітей та молоді Міністер-

ства освіти. У цій країні роботу з дітьми і молоддю здійснюють близько 150 муніципалітетів [5].

Кожний державний орган, який надає послуги дітям в Англії, зобов'язаний сформувати на своїй території місцеву раду з охорони дитинства. Така рада координує роботу всіх суб'єктів соціальної та соціально-педагогічної підтримки, представлених у раді, з метою охорони і покращення умов соціалізації дітей на території юрисдикції даного органу. До складу місцевої ради з охорони дитинства повинні входити один або кілька представників органу, який створив раду, і його партнерів. У число партнерів державного органу входять: дитячі громадські об'єднання, різні недержавні організації, представники ради нагляду за роботою шкіл, соціальні служби, батьки-волонтери, що допомагають соціальним працівникам в роботі з дитячими громадськими об'єднаннями, органи охорони здоров'я. Закон зобов'язує місцевий орган по роботі з дітьми та його партнерів по Раді здійснювати співробітництво з питань створення та функціонування місцевої ради з охорони дитинства.

Висновки. Отже здійснений аналіз форм і методів підтримки дитячого і молодіжного рухів свідчить, що вона здійснюється на таких рівнях: державному, муніципальному та на рівні територіальних громад. Забезпечення підтримки дитячих і молодіжних громадських об'єднань здійснюється через: надання фінансової допомоги на реалізацію проектів та програм; інформування об'єднань про програми державної підтримки громадських об'єднань, місцеві закони та інші нормативно-правові акти, заходи у сфері державної молодіжної політики; консультативну допомогу з питань створення і реєстрації громадських об'єднань, розробки програм і проектів, прийняття концепцій взаємодії державної влади з громадськими об'єднаннями; підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації фахівців по роботі з молоддю. Підтримка дитячого і молодіжного рухів у країнах Західної Європи є вагомим системним компонентом державної соціальної політики з чітко налагодженими механізмами взаємодії усіх його складових, що постійно удосконалюються відповідно до змін в інших сферах суспільства (законодавчій, освітній, соціально-економічній, дозвілєвій).

Література та джерела

1. Гертнер Л. Детская и молодежная политика в Швейцарии / Л.Гертнер., Т.Волмер. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 25.08.2011: <http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Forum21/Issue_No12/N12_Child_and_YP_Switzerland_ru.pdf> – Загол. з екрану. – Мова рос.
2. Конвенція про права дитини (прийнята на 44-й сесії Генеральної Ассамблеї ООН 20.11.1989 р., ратифікована Постановою ВР України N 789-XII (789-12) від 27.02.91 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 20.06.2011: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_021> – Загол. з екрану. – Мова укр.
3. Сторожук Р.П. Державна молодіжна політика в контексті європейського вибору України: механізми реалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управління: спец. 25.00.02 „Механізми державного управління“ / Р.П.Сторожук. – Одеса, 2007. – 23 с. – С.10
4. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 05.02.1993р. № 2998-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 22.06.2011: <<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2998-12>> – Загол. з екрану. – Мова укр.
5. Тиде В. Нормативно-правове забезпечення соціальної роботи з молоддю і функціонування публичних бібліотек в муніципалітетах ряду європейських странах / Вольфганг Тиде [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 02.09.2011: <http://www.wolfgang-tiede.de/Regulation_of_Youth_Work_rus.pdf> – Загол. з екрану. – Мова рос.
6. Karpela T. Young People Are a Source of Power / Т.Карпела [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 11.07.2011:< http://ballot.alli.fi/sivu.php?artikkeli_id=1381> – Загол. з екрану. – Мова англ.
7. Saarela O. Youth Work in Finland / Olli Saarela [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 05.07.2011 :<http://ballot.alli.fi/sivu.php?artikkeli_id=1381> – Загол. з екрану. – Мова англ.
8. Helve H. Youth work, youth work policy and youth research. The Finnish perspective / Helena Helve [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 15.07.2011: <http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/documents/EKCYF/Youth_Policy/docs/Youth_Work/Research/Helve.pdf> – Загол. з екрану. – Мова англ.

В статье охарактеризован опыт поддержки детского и молодежного движения в западноевропейских странах на государственном муниципальном и на территориальном уровнях. Раскрыто обеспечение поддержки детских и молодежных общественных объединений через: оказание финансовой помощи на реализацию проектов и программ, информирование объединений о программах государственной поддержки общественных объединений, местные законы и другие нормативно-правовые акты, меры в области государственной молодежной политики; консультативную помощь по вопросам создания и регистрации общественных объединений, разработки программ и проектов, принятие концепций взаимодействия государственной власти с общественными объединениями, подготовку, переподготовку и повышение квалификации специалистов по работе с молодежью.

Ключевые слова: социально-педагогическая поддержка и детские объединения; подходы, формы, условия социально-педагогической поддержки.

This article deals with the experience of support of child's and youth motions in Western European countries on state, municipal and on territorial levels; providing of support of child's and youth public associations is exposed through: a grant of financial help is on realization of projects; informing of associations about the programs of state support of public associations, measures in the field of public youth policy and help on questions of creation and registration of public associations, preparation, retraining and in-plant training specialists with young people.

Key words: social pedagogical support; child's associations; approaches, forms, conditions of social pedagogical support.

УДК 331.556 (477.87)

СПЕЦИФІКА ЗАКАРПАТСЬКОЇ ТРАНСКОРДОННОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ ПОВ'ЯЗАНИХ З НЕЮ

Рюль Вікторія Олександрівна

м.Ужгород

В статті досліджується транскордонна трудова міграція як соціальне явище, а також специфіка транскордонної трудової міграції в Закарпатській області. Проведено операціоналізацію основних понять пов'язаних з трудовою міграцією. Представлено результати проведеного соціологічного дослідження в Закарпатській області.

Ключові слова: трудова міграція, трудовий мігрант, безробіття, ризики трудової міграції, мотиви трудової міграції.

Під міграцією населення ми розуміємо територіальне переміщення індивідів, пов'язане зі зміною місця проживання на певний термін або постійно, незалежно від регулярності, тривалості, цільової спрямованості. Соціологічний аналіз міграції передбачає застосування інституційного, системного, функціональних підходів, в рамках яких увага акцентується на таких предметно-об'єктивних характеристиках міграції як процесуальність, системність, функціональність, а також на інституційних характеристиках і безпосередній належності їх до систем соціальної дії [5, с.79].

Об'єктом дослідження даної статті виступає трудова міграція як соціальне явище, в предметом специфіка трудової міграції в Закарпатській області.

Основними завданнями даної статті є:

– операціоналізація основних понять пов'язаних з трудовою міграцією;

– дослідження трудової міграції як соціального явища;

– аналіз специфіки трудової міграції в Закарпатській області.

В будь-якому міграційному процесі можна виділити його чинники – об'єктивні суспільні тенденції, явища, факти; причини, в яких конкретизуються різні чинники і які формуються під впливом потреб певних категорій населення; мотиви, в яких конкретно предметуються причини й на підставі яких приймаються індивідуальні рішення щодо їх усунення; саме в міграційних мотивах фіксується суб'єктивний смисл міграційної поведінки для кожного індивіда [13, с.108]. Так, у мотиві потенційного трудового мігранта заробити й накопичити певні фінансові засоби може фіксуватися необхідність подолати недосконалість ринків капіталу, робочої сили, кредитування, страхування, а одним із чинників виступати доступність легального отримання закордонної візи. Мотивація є визначальним моментом, який виокремлює транскордонну міграцію серед інших видів транскордонних переміщень осіб. За причинами й мотивами в цілому прийнято виділяти соціально-економічні, сімейні чи особисті, правові та політичні, етнічні (національні) та релігійні, соціокультурні (в т. ч. туристичні), природно-технологічні, репатріаційні, воєнні міграції [2, с.101].

У вивченні мотивації трудових мігрантів ми дотримуємося

позитивістської точки зору, яку ґрунтовно представлено у працях М.Тордо [15] і в рамках якої індивідуальна (або сімейна) міграційна поведінка розглядається передусім як результат раціонального суб'єктивного вибору, що здійснюється під впливом насамперед соціально-економічних, а також політичних, екологічних, демографічних, психологічних та інших чинників. Загалом же, на наш погляд, міграційні процеси доцільно розглядати, застосовуючи, за прикладом Т.Парсонса [9, с.462-478], методологічні принципи структурного функціоналізму, зорієнтовані на дослідження соціальних фактів, що детермінують міграцію в їхній соціально-функціональній єдності.

При розгляді трудової міграції як соціального явища слід зауважити, що в даній роботі ми використовуємо термін "трудова міграція"; в якості його синонімів інколи вживають терміни "заробітчанин" (відповідник німецького терміну "гостьовий робітник" – "Gastarbeiter"), "остарбайтер" ("трудова міграція" – відповідно "заробітчанинство") [1, с.92]. Російський соціолог Т.Юдіна визначає трудову міграцію як територіальне переміщення населення з метою працевлаштування на новому підприємстві та отримання за це відповідної винагороди [14, с.254].

Трудова міграція, що передбачає перетин міжнародних кордонів, є транскордонною (міжнародною, зовнішньою). Конвенція про захист прав усіх трудящих, прийнята резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 45/158 від 18 квітня 1990 р., визначає міжнародного трудового мігранта як особу, яка займатиметься, займається або займалася оплачуваною діяльністю в державі, громадянином якої вона не є; положеннями цієї Конвенції регулюються основні питання транскордонної трудової міграції, при аналізі якої основним об'єктом дослідження виступає, як правило, акумуляція людського капіталу як ендогенного чинника економічного зростання тих чи інших країн [6, с.79].

Транскордонна міграція робочої сили є розповсюдженим міжнародним явищем, вона відбиває стихійний процес розподілу трудових ресурсів між національними ланками світового господарства, а використання іноземної робочої сили вважається в сучасних умовах невід'ємною складовою нормального процесу відтворення. У деяких країнах, що активно використовують працю іноземців, спостерігається залежність цілих економічних галузей від імпорту робочої сили. Основними особливостями і тенденціями транскордонної міграції робочої сили на сучасному етапі є зростання в міграційних процесах демографічних чинників, розширення географії та масштабів, кількості і структури міграційних потоків, збільшення обсягів нелегальної міграції, урізноманітнення соціокультурних характеристик мігрантів, фемінізація міграційних переміщень, використання трудової еміграції для вирішення внутрішньодержавних проблем зайнятості [14, с.4-32].